

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคน้ำโขง (Greater Mekong Subregion-GMS)

เว็บไซต์ www.greatermekong.org

การก่อตั้ง เมื่อปี 2535 โดยธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank-ADB) เป็นผู้ให้การสนับสนุนหลัก

สมาชิก 6 ประเทศ ได้แก่ ไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา เวียดนาม และจีน (มณฑลยูนนานและเขตปกครองตนเองกว่างซี)

พื้นที่ ประมาณ 2,600,000 ตร.กม. (ประมาณยุโรปตะวันตก)

ประชากร ประมาณ 326 ล้านคน

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างอนุภูมิภาคที่มีการบูรณาการร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว มีความปรองดองและมั่นคงตามยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างความเชื่อมโยง (connectivity) ด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเส้นทางคมนาคมขนส่งให้เป็นแนวระเบียงเศรษฐกิจ 2) การเสริมสร้างศักยภาพในการแข่งขัน (competitiveness) ด้วยการอำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายประชาชนและสินค้าข้ามพรมแดนอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการบูรณาการของตลาด กระบวนการผลิต และห่วงโซ่มูลค่า และ 3) การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (community)

ภารกิจ สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดการพัฒนาและการแบ่งปันทรัพยากร ส่งเสริมการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของเงินทุน สินค้า และประชาชนในอนุภูมิภาค เพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และเสริมสร้างบทบาทในเวทีประชาคมโลก

สาขาความร่วมมือ 10 สาขา ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง การอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งพลังงาน การเกษตร สิ่งแวดล้อม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนาเมือง การท่องเที่ยว เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร เขตเศรษฐกิจชายแดนและสหสาขา ทั้งนี้ การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมเป็นโครงการที่สำคัญและมีการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมชัดเจน นำไปสู่ความร่วมมือในระเบียงเศรษฐกิจกลุ่มน้ำโขง (GMS Economic Corridors) ซึ่งแบ่งเป็น 3 แนว ได้แก่

1. แนวพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor-EWEC)
2. แนวพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor-NSEC)
3. แนวพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor-SEC)

กลไกการดำเนินการ แบ่งเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. การประชุมระดับคณะทำงานในแต่ละสาขา เพื่อประสานงานและติดตามความคืบหน้าของการดำเนินงาน
2. การประชุมระดับเจ้าหน้าที่อาวุโส ปีละ 1-2 ครั้ง
3. การประชุมระดับรัฐมนตรี ปีละ 1 ครั้ง
4. การประชุมระดับผู้นำ ทุก 3 ปี โดยกัมพูชาเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระดับผู้นำ GMS ครั้งที่ 1 (ปี 2545) จีนเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 2 (ปี 2548) ลาวเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 3 (ปี 2551) เมียนมาเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 4 (ปี 2554) ไทยเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 5 (ปี 2557) เวียดนามเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 6 (ปี 2561) กัมพูชาเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 7 (ปี 2564) และจีนเป็นเจ้าภาพครั้งที่ 8 (ปี 2567)

ความสัมพันธ์กับไทยและสถานการณ์ที่น่าติดตาม

ไทยลงนามในกรอบความร่วมมือ GMS ตั้งแต่ปี 2535 โดยมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางการสื่อสารและคมนาคม เป็นตลาดขนาดใหญ่ และเป็นฐานการผลิตและส่งออกสินค้าที่สำคัญ ซึ่งเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจของไทย นอกจากนี้ ไทยให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือหลายด้านแก่ประเทศในอนุภูมิภาค

GMS กลายเป็นจุดสนใจและเป้าหมายของมหาอำนาจมากขึ้น เช่น จีน สหรัฐฯ ญี่ปุ่น อินเดีย และเกาหลีใต้ เนื่องจากเป็นกลไกหลักที่สำคัญในการพัฒนาเส้นทางน้ำโขงที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมอาเซียน ซึ่ง GMS มีความร่วมมือในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่ง การเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน พลังงาน โทรคมนาคม การท่องเที่ยว การเกษตร การค้าและการลงทุน ส่งผลให้ GMS กลายเป็นกลุ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีแนวโน้มจะขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างมาก

ปัจจุบัน GMS ดำเนินงานภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขงปี 2573 มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล การยกระดับแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่ การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและสร้างเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ตลอดจนเพิ่มความยืดหยุ่นต่อแนวปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายได้อย่างรวดเร็ว

ความสำเร็จของการรวมตัวในอนุภูมิภาคทำให้มหาอำนาจพยายามมีส่วนร่วมหรือแสวงประโยชน์ทั้งจากทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และตลาดลงทุนที่สำคัญ ประกอบด้วย

จีน ในฐานะสมาชิก GMS พยายามแผ่ขยายอิทธิพลของตน โดยการกระชับความสัมพันธ์กับประเทศสมาชิกให้แน่นแฟ้น และครอบคลุมรอบด้าน ผ่านความร่วมมือด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การเร่งพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งทั้งทางรถยนต์และรถไฟในพื้นที่ลุ่มน้ำโขงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อริเริ่มแถบและเส้นทาง (Belt and Road Initiative-BRI) ตลอดจนสนับสนุนระบบ One Visa, One Destination ในการท่องเที่ยวของประเทศ GMS นอกจากนี้ จีนยังผลักดันกรอบความร่วมมือล้านช้าง-แม่โขง (Lancang-Mekong Cooperation-LMC) ที่ประกอบด้วย จีน ไทย เมียนมา ลาว กัมพูชา และเวียดนาม เพื่อเป็นกลไกกระชับความร่วมมือของประเทศในอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างจีน-อาเซียน โดยอยู่ระหว่างจัดทำเอกสารแนวคิดความร่วมมือล้านช้าง-แม่โขง 2.0 ที่จะกำหนดวัตถุประสงค์ของอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง 5 ประการ ได้แก่ ความร่วมมือและเป็นหนึ่งเดียว ความเปิดกว้างและผลประโยชน์ร่วมกัน ความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและนวัตกรรม การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างอารยธรรมที่หลากหลาย และสันติภาพและความสงบสุข

สหรัฐฯ พยายามรักษาบทบาทและความสัมพันธ์กับประเทศในกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง (ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม) เพื่อถ่วงดุลอิทธิพลจีนในภูมิภาค ตามกรอบข้อริเริ่มลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่าง (Lower Mekong Initiative-LMI) ที่สหรัฐฯ ริเริ่มไว้ตั้งแต่ปี 2552 ซึ่งเปิดโอกาสให้สหรัฐฯ มีส่วนช่วยเหลือและร่วมพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำโขงตอนล่าง ในด้านพลังงาน สาธารณสุข ความมั่นคงทางอาหาร การเกษตร การศึกษา การรักษาสสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ต่อมาสหรัฐฯ ยกย่องและต่อยอดความร่วมมือจาก LMI เป็นหุ้นส่วนลุ่มน้ำโขง-สหรัฐฯ (Mekong-U.S. Partnership-MUSP) เมื่อ ก.ย.2563 เพื่อกระชับความร่วมมือให้สอดคล้องกับความท้าทายใหม่ โดยมีความร่วมมือ 4 สาขา ได้แก่ การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติ อย่างยั่งยืน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และความมั่นคงรูปแบบใหม่

กลุ่มมิตรประเทศลุ่มน้ำโขง (Friends of the Mekong-FoM) เป็นกลไกความร่วมมือภายใต้ MUSP ซึ่งมีสมาชิก ประกอบด้วย สหรัฐฯ ไทย เวียดนาม ลาว กัมพูชา เมียนมา ออสเตรเลีย สหภาพยุโรป เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ ธนาคารพัฒนาเอเชีย ธนาคารโลก และสำนักเลขาธิการคณะกรรมการแม่น้ำโขง โดยมีสำนักเลขาธิการอาเซียน อินเดีย และสหราชอาณาจักร เป็นผู้สังเกตการณ์

ญี่ปุ่น ผลักดันกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขงกับญี่ปุ่น (Mekong-Japan Cooperation) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและการพัฒนาระหว่างสมาชิกก่อตั้งกับสมาชิกใหม่ของอาเซียน ด้วยการให้ความช่วยเหลือผ่านธนาคารพัฒนาเอเชียจากญี่ปุ่นแก่กลุ่ม CLMV (กัมพูชา ลาว เมียนมา เวียดนาม) ในด้านต่าง ๆ ทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม การเสริมสร้างขีดความสามารถด้านโลจิสติกส์และการกระจายสินค้า รวมถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและประชาชน ขณะที่ไทยแสดงบทบาทเป็นประเทศผู้บริจาค/อุปถัมภ์ร่วม (co-donor/co-sponsor) กับญี่ปุ่นในการพัฒนาอนุภูมิภาค เฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

อินเดีย ส่งเสริมความร่วมมือกับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงภายใต้กรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขง-คงคา (Mekong-Ganga Cooperation-MGC) ซึ่งประกอบด้วย อินเดีย กัมพูชา ลาว เมียนมา ไทย และเวียดนาม โดยให้ความสำคัญกับความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว การศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการขนส่ง นอกจากนี้ อินเดียพยายามผลักดันกรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขง-คงคาให้เป็นระเบียบเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง-อินเดีย (Mekong-India Economic Corridor) ซึ่งจะบูรณาการเข้ากับเชื่อมโยงอินเดีย-อาเซียน (India-ASEAN Connectivity) รองรับการค้าทางเศรษฐกิจและการค้า พร้อมกับให้ความช่วยเหลือด้านการฝึกอบรมและมอบสิ่งของบรรเทาทุกข์แก่ประชาชนในพื้นที่

เกาหลีใต้ มีความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือลุ่มน้ำโขง-เกาหลีใต้ (Mekong-ROK Cooperation) ซึ่งประกอบด้วย เกาหลีใต้ กัมพูชา ลาว เมียนมา ไทย และเวียดนาม โดยมีเป้าหมายที่จะลดช่องว่างการพัฒนาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง รวมถึงส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงกับเกาหลีใต้ ผ่านความร่วมมือสำคัญ 7 สาขา ได้แก่ วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเกษตร และการพัฒนาชนบท โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สิ่งแวดล้อม และความท้าทายด้านความมั่นคงรูปแบบใหม่ อีกทั้งยังจัดตั้งกองทุนความร่วมมือลุ่มน้ำโขง-สาธารณรัฐเกาหลี (Mekong-ROK Cooperation Fund-MKCF) เมื่อปี 2556 ซึ่งมอบหมายให้สถาบันความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจลุ่มน้ำโขง (Mekong Institute-MI) เป็นผู้บริหารกองทุนและประสานงานโครงการ

ประเด็นท้าทายของ GMS

1. สถานการณ์ความไม่แน่นอนของเศรษฐกิจโลกที่อาจส่งผลกระทบต่อการสนับสนุนงบประมาณภายใต้กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาค

2. การเติบโตอย่างรวดเร็วของชุมชนเมือง จากการเข้าถึงเครือข่ายของการเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคม การเคลื่อนย้ายแรงงาน การย้ายถิ่นฐาน และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อรองรับการเติบโตของชุมชนเมือง การป้องกันและจัดการปัญหาด้านสาธารณสุข เช่น โรคติดต่อ การป้องกันปัญหาอาชญากรรม เฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการค้ามนุษย์และอาชญากรรมข้ามชาติรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการจัดการปัญหาภัยแล้งหรือน้ำท่วม

3. ปัญหาการรุกรานและทำลายสภาพแวดล้อม รวมถึงการขาดแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เหมาะสม และแนวทางรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อภาคเกษตร ซึ่งเป็นหัวใจหลักของเศรษฐกิจประเทศสมาชิก GMS

4. การรักษาบทบาท GMS ในอนุภูมิภาค และการเชื่อมโยง GMS กับกรอบความร่วมมืออื่นในอนุภูมิภาค

5. ศักยภาพในการแข่งขันของภาคธุรกิจ เฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพให้ได้ตามมาตรฐานสากล และเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปสงค์และอุปทานโลก

6. ปัญหาท้าทายใหม่ เช่น ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อการจ้างงานจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 โรคระบาด และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร
